

Caibidil 11

Oidhreacht

Fás Dlúth Inbhuanaithe

STurasóireacht Inbhuanaithe

Oidhreacht

Geilleagar na Tuaithe

Caibidil 11: Oidhreacht

Cuspóirí Straitéiseacha

Cáilíochtaí saibhre oidhreacht thógtha, chultúrtha agus nádúrtha na Cathrach agus an Chontae a aithint, a chosaint, a bhainistiú agus a fheabhsú, agus spreagadh a thabhairt dá comhtháthú íogair agus cuí isteach i bhforbairt inbhuanaithe ár n-áiteanna ar mhaithe leis na glúine seo agus na glúine atá le teacht. Féachann an Plean le cothromaíocht a bhaint amach idir an méid sin thuas agus rathúnas eacnamaíoch agus comhtháthú sóisialta.

Cosaint, bainistíocht inbhuanaithe agus feabhsú oidhreacht thógtha Phort Láirge a lorg; chun athghiniúint agus athúsáid chuí ár struchtúir stairiúla a neartú, rud a neartaíonn ómós áite; feachtas agus taitneamh a bhaint as ár n-oidhreacht thógtha a chur chun cinn don ghlúin seo agus do na glúine atá le teacht.

11.0 Forbhreathnú Oidhreachta

Tá go leor foirmeacha ag oidhreacht Phort Láirge - tógtha, nádúrtha, cultúrtha agus teanga, inláimhsithe agus doláimhsithe. Baineann an oidhreacht le daoine agus le háit agus tá ár n-oidhreacht áitiúil mar bhonn agus mar thaca ag braistint áite agus féiniúlachta do Phort Láirge agus ag an am céanna ag soláthar raon tairbhí don tsochaí, don fholláine agus don gheilleagar.

Tá caomhnú agus bainistiú na hoidhreachta á stiúradh ag reachtaíocht náisiúnta a thacaíonn le raon de choinbhinsiúin idirnáisiúnta atá daingnithe ag Rialtas na hÉireann. Is í an phríomhreachtaíocht náisiúnta maidir leis an Timpeallacht Thógtha ná Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930-2014 agus Cuid IV den Acht um Pleanáil agus Forbairt 2000 (arna leasú).

Ar leibhéal áitiúil, tá Plean Oidhreachta Phort Láirge (2017-2022) tar éis caomhnú, taighde, feabhsú agus rochtain ar oidhreacht na Cathrach agus an Chontae a threorú agus baineadh úsáid as go leor suirbhéanna a coimisiúnaíodh faoin bPlean seo chun eolas a thabhairt do bheartas oidhreachta. Tá sé mar aidhm ag an bplean seo cur chuige straitéiseach agus • comhordaithe a leagan amach don oidhreacht mar aitheantas ar na tairbhí a sheachadann oidhreacht; braistint áite a aithint do Phort Láirge, ceachtanna a fhoghlaim ón am atá thart le pleanáil don todhcháí agus luach breise d'fhorbairt Chathair agus Chontae Phort Láirge.

Soláthraíonn foilsíú Oidhreacht Éireann 2030 straitéis chun oidhreacht na hÉireann a chosaint, a chur chun cinn agus a bhainistiú go ceann deich mbliana agus ina dhiaidh sin. Tá cuspóirí Oidhreacht Éireann 2030 leagtha amach faoi thrí théama: Pobail agus Oidhreacht, Ceannaireacht agus Comhpháirtíochtaí Oidhreachta agus Oidhreachta. Aithníonn Oidhreacht Éireann 2030 go bhfuil ról ríthábhachtach ag údaráis áitiúla i ngach gné de chosaint agus de chur chun cinn na hoidhreachta mar úinéirí Séadchomharthaí Náisiúnta, mar údaráis rialála maidir le pleanáil agus forbairt eacnamaíoch na limistéar a bhfuil an poitéinseal ann d'athghiniúint faoi threoir na hoidhreachta. Tá sé mar chuspóir ag Oidhreacht Éireann 2030 tacaíocht a fheabhsú d'údaráis áitiúla agus do dhaoine eile a oibríonn i rannpháirtíocht oidhreachta pobail.

Cuspóirí Beartais Oidhreachta

Oidhreacht 01	Plean Oidhreachta Phort Láirge Plean Oidhreachta Phort Láirge a chur i bhfeidhm agus a athbhreithniú i gcomhpháirtíocht leis na páirtithe leasmhara ábhartha go léir agus faoi réir na n-acmhainní atá ar fáil.
Oidhreacht 02	Oidhreacht Éireann 2030 Tacú le cuspóirí Oidhreacht Éireann 2030 maidir le Pobail agus Oidhreacht, Ceannaireacht agus Comhpháirtíochtaí Oidhreachta agus Oidhreachta.

11.1 Oidhreacht Thógtha

Tá oidhreacht thógtha uathúil agus éagsúil ag Port Láirge. Is meabhrúchán fisiceach í an oidhreacht seo ar chultúr, ar idéil agus ar stair na nglún roimhe seo. Áiríonn sé caisleáin, tithe móra, séipéil agus foirgnimh phoiblí, cuid acu a dhear ailtirí mór le rá. Mar sin féin, cuireann struchtúir níos lú cosúil le tithe baile, tithe ceann tuí agus coimpléisc feirme go mór le carachtar an Chontae. Tá oidhreacht shaibhir tionsclaíochta agus mhuirí ag Port Láirge chomh maith lena n-áirítear muilte, céanna agus tithe solais. Le himeacht ama, tá an éagsúlacht leathan seo de stoc tógála tar éis cur le sainghné speisialta an Chontae agus is acmhainn uathúil í nach féidir a athsholáthar nuair a chailltear nó a dhéantar damáiste dó.

Athraíonn úsáid agus feidhm foirgneamh de réir a nádúir le himeacht ama agus is féidir caomhnú a mheas mar bhainistíocht athraithe. Tá an poitéinseal ag cothabháil báúil, oiriúnú agus athúsáid foirgneamh a bhfuil fiúntas ailtireachta nó staire ag baint leo tairbhí aeistéitiúla, comhshaoil agus eacnamaíoch a ghiniúint do na glúine atá le teacht agus an carachtar a chothabháil ag an am céanna. Glacfaidh an Chomhairle cur chuige comhpháirtíochta maidir le hathchóiriú agus feabhsú cuí ar struchtúir chosanta, oidhreacht dhúchasach agus foirgnimh stairiúla trí chomhairle phraiteiciúil a thairiscint. Moltar go láidir d'úinéirí struchtúr stairiúil ar mian leo a gcuid foirgneamh a athrú, a shíneadh nó a oiriúnú dul i gcomhairle leis an gComhairle ag an gcéim réamhphleanála.

Tá dualgas ar an gComhairle an oidhreacht thógtha a chosaint faoi Chuid IV den Acht um Pleanáil agus Forbairt 2000, arna leasú. Chun a chinntiú go gcloítear leis na cleachtais chaomhnaithe is fearr, beidh aird ag an gComhairle ar an treoir reachtúil ábhartha arna eisiúint ag an Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta agus comhlachtaí reachtúla eile.

Sa Phlean Forbartha tá oidhreacht thógtha cosanta ag ainmniú faoi

- Taifead na Struchtúr Cosanta (RPS)
- Limistéir Chaomhantais Ailtireachta (ACAs)

11.2 Struchtúir Chosanta

Is éard is Struchtúr Cosanta ann ná foirgneamh nó déanamhas a bhfuil sainspéis ailtireachta, staire, seandálaíochta, ealaíne, cultúrtha, eolaíochta, sóisialta nó teicniúil sainaitheanta aige.

Áirítear le Struchtúr Cosanta, mura luaitear a mhalairt san RPS:

- an taobh istigh den struchtúr.
- an talamh atá laistigh dá chúirtealáiste.
- struchtúir ar bith eile laistigh den chúirtealáiste, agus a gcuid istigh, agus:
- gach daingneán agus gné atá mar chuid den taobh istigh nó taobh amuigh d'aon cheann de na struchtúir seo.

Sa Chathair agus sa Chontae tá 1,625 struchtúr san iomlán ar Thaifead na Struchtúr Cosanta (TPS). Coinníonn an Chomhairle cóip nuashonraithe go leanúnach den RPS, a bhfuil liosta de ar fáil ar shuíomh Gréasáin na Comhairle¹ Is féidir struchtúir a chur leis, nó a scriosadh ón RPS le linn shaolré an Phlean trí phróiseas foirmiúil.¹ Rinneadh athbhreithniú ar an RPS mar ullmhúchán don Phlean seo. Is féidir breisithe agus scriosadh a fheiceáil in Aguisín 9.

Faoi Alt 53 de na hAchtanna Pleanála, féadfaidh an tAire ábhartha moltaí a dhéanamh chun breithniú a dhéanamh ar ainmiú na bhfoirgneamh agus na ngairdíní atá liostaithe i bhFardal Náisiúnta na hOidhreachta Ailtireachta mar Struchtúir Chosanta. Tabharfaidh an Chomhairle aird ar mholtaí an Aire agus breithneoidh sí na struchtúir atá liostaithe san NIAH le haghaidh cosanta, trí Struchtúir Chosanta a ainmiú, trí Limistéir Chaomhantais Ailtireachta a ghlacadh chun grúpaí foirgneamh a chosaint, nó cibé modh eile is dóigh leis an gComhairle is mó a mheasfaidh. oidhreacht ailtireachta Phort Láirge a chosaint go héifeachtach.

¹ <https://www.waterfordcouncil.ie/departments/culture-heritage/heritage/protected-structures.htm>

Cuspóirí Beartais Oidhreachta Tógtha

BH 01

Taifead ar Dhéanmhais Chosanta

Cuirfimid cosaint oidhreacht ailtireachta na Cathrach agus an Chontae chun cinn trí struchtúir a bhfuil sainspéis ailtireachta, staire, seandálaíochta, ealaíonta, cultúrtha, eolaíochta, sóisialta nó teicniúil iontu a aithint, trí struchtúir dá leithéid a chur san áireamh ar Thaifead na Struchtúr Cosanta (RPS) agus trí cibé bearta a ghlacadh is gá chun a áirithiú go ndéanfar na struchtúir sin a chosaint, a gcothabháil, a gcaomhnú, a bhfeabhsú agus a n-úsáid ghníomhach iomchuí.

Cuirfimid cosaint ar oidhreacht ailtireachta na Cathrach agus an Chontae chun cinn trí struchtúir a bhfuil sainspéis ailtireachta, staire, seandálaíochta, ealaíonta, cultúrtha, eolaíochta, sóisialta nó teicniúil iontu a aithint, trí struchtúir dá leithéid a chur san áireamh ar Thaifead na Struchtúr Cosanta (RPS).) agus trí cibé bearta a ghlacadh is gá chun a áirithiú go ndéanfar na struchtúir sin a chosaint, a gcothabháil, a gcaomhnú, a bhfeabhsú agus a n-úsáid ghníomhach iomchuí).

BH 02

Ag tacú lenár Sócmhainní Oidhreachta Tógtha

Is é polasaí na Comhairle é:

- Athúsáid inbhuanaithe struchtúr cosanta a chur chun cinn chun aon chríche den sórt sin a thagann le carachtar an déanmhais. Féadfaidh an tÚdarás Pleanála, nuair a mheastar é a bheith cuí, maolú a dhéanamh ar chriosú úsáide agus srianta eile ar fhorbairt láithreáin agus féadfaidh sé díolúine a dheonú ó nó laghdú a dhéanamh ar mhéid na ranníocaíochtaí forbartha atá iníochta d'fhonn cosaint agus caomhnú struchtúr cosanta nó struchtúir stairiúla laistigh de LCAnna a chinntiú agus trí bhíthin na n-ábhar sin. laghdú ar thobhaigh forbartha le haghaidh feabhsúcháin ar Dhéanmhais Chosanta. Féadfar na srianta seo a mhaolú agus ranníocaíochtaí forbartha a laghdú nó a dhíolmhú i gcás ina ndéanfar an déanmhas cosanta a athshlánú go hardchaighdeán, i gcás ina ndéantar sainspéis, sainghné agus suíomh an fhoirgnimh a chosaint agus nuair a bhíonn an úsáid agus an fhorbairt bheartaithe ag teacht le beartais chaomhnaithe agus pleanáil cheart agus forbairt inbhuanaithe an cheantair. Ina leithéid de chásanna beidh an fhorbairt bheartaithe ar oscailt lena bhreithniú in ainneoin an chuspóra chriosaithe reatha don láithreán agus mar sin measfar nach sáraíonn sí an Plean Forbartha go hábhartha.
- Dreasachtaí a riar chun oidhreacht ailtireachta na Cathrach agus an Chontae a chosaint trí scéimeanna maoinithe na hOidhreachta Tógtha nó scéimeanna maoinithe comchosúla na Roinne Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta a riar.
- Comhairle a thabhairt maidir leis an gcleachtas caomhnaithe is fearr de réir na dTreoirínte um Chosaint na hOidhreachta Ailtireachta d'Údaráis Pleanála 2011 atá ar fáil ar shuíomh Gréasáin na Comhairle agus ar Shraith Comhairle na Roinne Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta.

BH 03

Dearbhuithe Reachtúla

Eiseoidimid Dearbhuithe Alt 57 ar iarratas chuig úinéirí nó áititheoirí déanmhas cosanta ag cur síos ar na cineálacha oibreacha a meastar a dhéanfadh nó nach mbeadh tionchar ábhartha acu ar charachtar an struchtúir nó ar aon eilimint den déanmhas a chuireann lena spéis ar leith.

BH 04

Struchtúir chosanta a scartáil

Is féidir breithniú a dhéanamh ar mholtaí maidir le struchtúr cosanta a scartáil in imthosca eisceachtúla agus beidh an dualgas ar an bhforbróir an t-údar is láidre a sholáthar do ghníomh den sórt sin de réir na dTreoirínte um Chosaint Oidhreachta d'údaráis Pleanála agus treoir eile.

11.3 Limistéir Chaomhantais Ailtireachta

Is éard atá i Limistéir Caomhantais Ailtireachta (LCA), mar atá sainmhínithe in Alt 81 den Acht um Pleanáil agus Forbairt, arna leasú, áit, limistéir, grúpa struchtúr nó bailedhreach, ag cur san áireamh línte agus airde foirgneamh atá ailtireachta, stairiúil, speisialta, leas nó luach seandálaíochta, ealaíne, cultúrtha, eolaíochta, sóisialta nó teicniúil nó a chuireann le léirthuisicint ar struchtúir chosanta agus a bhfuil sé mar chuspóir ag an bPlean Forbartha a charachtar a chaomhnú. Ciallaíonn ainmniú ACA gur féidir linn sainghné speisialta chroílár stairiúil na cathrach, na mbailte agus na sráidbhailte, agus gnéithe sainiúla a chosaint, agus forbairt oiriúnach, inbhuanaithe agus comhaimseartha á spreagadh ag an am céanna. Cé go mb'fhéidir nach bhfuil fiúntas ar leith ag baint leis na foirgnimh aonair, baineann tábhacht leo ina gcomhthéacs agus ina gcomhghaolmhaireacht agus cuireann gach ceann acu le carachtar an cheantair. Mura n-áirítear struchtúr ar Thaifead na Struchtúr Cosanta freisin, ní bhaineann an stádas cosanta a thugtar ó chuimsiú in ACA ach leis an taobh amuigh agus leis an sráid-dreach. Tá ráiteas ar Charachtar do gach ceann de na LCAanna san áireamh in Aguisín 10. Tá 3 ACA ann cheana féin agus tá na LCAanna molta leagtha amach i dTábla 11.1. Tá na LCAanna reatha lonnaithe i nDún Garbhán agus i gColáiste na Tríonóide laistigh (Cathair Phort Láirge) agus sna Céanna Theas (Cathair Phort Láirge).

Tábla 11.1 Limistéir Chaomhantais Ailtireachta a Bheartaítear (ACAnna)

An Eaglais	Clais Mhór	An Sráidbhaile
Bun Abha	Cluain Aodha	Tulach an Iarain
Aird Mhór	Dún Mór	Trá Mhóir
Baile Uí Dhuibh Thiar	Coill Mhic Thomáisín	Cathair phort Láirge
Ceapach Choinn	An Lios Mór	An Baile Nua
Pointe na Síge	An Pasáiste	
Chósta na Chopair	Port Lách	

I bPort Láirge tá Ceantar Caomhantais Ginearálta sainithe laistigh den Chathair ina bhfuil an Chathair Lochlannach agus Normannach agus na sráideanna níos déanaí san 18ú haois mar The Mall, Sráid Parnell agus Sráideanna Uí Chonaill, tá an limistéir sainithe léirithe ar léarscáil na gcuspóirí. Teastaíonn níos mó airde ón ainmniú seo ar mhionsonraí na dtograí forbartha chun carachtar an cheantair seo a chosaint. Agus forbairt á déanamh, nó nuair a bhíonn tograí forbartha nó athfhorbartha laistigh den Cheantar Ginearálta Caomhnaithe á mbreithniú, tabharfaidh an tÚdarás Pleanála aird ar leith ar:

- Tionchar na bhforbairtí beartaithe ar Struchtúir Chosanta agus a suíomhanna.
- Tionchar na bhforbairtí molta ar an sráid-dreach agus leagan amach uirbeach maidir le comhoiriúnacht dearaidh, ábhair, agus déine úsáide an láithreáin.
- Tionchar na forbartha a bheartaítear ar thaitneamhachtaí reatha, ag féachaint do thrácht agus páirceáil agus luach taitneamhachta agus fónais spásanna poiblí agus príobháideacha, lena n-áirítear spásanna oscailte.

Cuspóirí Beartais Oidhreachta Tógtha

<p>BH 05</p>	<p>Limistéir Chaomhantais Ailtireachta</p> <p>Is é polasaí na Comhairle é:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Caomhnú shainghné speisialta áiteanna, ceantar, grúpaí struchtúr a leagan amach Limistéir Chaomhantais Ailtireachta a bhaint amach (ACA). • Na luachanna oidhreachta speisialta, tréithe uathúla agus gnéithe sainiúla, mar aghaidheanna siopaí laistigh den ACA a chosaint ar fhorbairt mhíchuí a bhainfeadh ó shainghné speisialta an ACA. • Cosc a chur ar scartáil struchtúir stairiúla a chuireann go dearfach le sainghné an LCA. • Spreagadh a thabhairt do sheirbhísí lasnairde a chur faoin talamh agus deireadh a chur le sreangú/cáblaí iomarcacha laistigh de LCA agus measúnú a dhéanamh ar gach suiteáil cáblaí breise i gcoinne a dtionchar dóchúil ar shaintréithe an LCA mar is féidir le tionchar carnach sreangaithe tionchar diúltach a bheith aige ar shaintréithe na ACAnna. • Treoirlínte a sholáthar maidir le forbairt chúil chun a charachtar sainiúil a choinneáil; agus gnéithe den sráid-dreach a chosaint ar nós ballaí teorann cloiche spallaí, scéimeanna plandála agus troscán sráide cosúil le pábháil, boscaí poist, mullaird stairiúla, gríoscáin íoslaigh, comharthaíocht sráide/plaiceanna, srl. a chuireann go dearfach leis an oidhrecht thógtha. • Coimeád nó ath-chomhtháthaigh go hógair aon earraí de throscán sráide stairiúla marthanach agus bailchríocha ar nós colbhaí eibhir agus pábháil a chuireann le carachtar LCA.
<p>BH 06</p>	<p>Measúnú Tionchair Oidhrecht Ailtireachta</p> <p>Tá sé mar bheartas ag an gComhairle agus forbairt á meas a d'fhéadfadh tionchar suntasach a bheith aici ar struchtúir chosanta, a shuíomh nó a chúirtealáiste nó tionchar a bheith aici ar ACA, go mbeadh measúnú Tionchair Oidhrecht Ailtireachta (AHIA) ag gabháil leis an togra ina sonraítear an poitéinseal. tionchar na forbartha ar an oidhrecht ailtireachta. Ba cheart an tuarascáil a chur le chéile de réir na sonraí atá leagtha amach in Aguisín B de na Treoirlínte um Chosaint na hOidhreachta Ailtireachta d'Údaráis Phleanála, An Roinn Comhshaoil.</p>

11.4 Carachtar/Uathúlacht a Choinneáil

Tá sainghné chroílár stairiúil na cathrach, na mbailte agus na sráidbhailte sainithe ag a n-oidhrecht thógtha. Cothaíonn lánaí cúnga meánaoiseacha na Cathrach agus Dhún Garbhán, aghaidheanna siopaí stairiúla Cheapach Choinn agus tithe ceann tuí an Dún Mhóir ómós áite agus is léiriú fisiceach iad ar ghníomhaíochtaí sóisialta, eacnamaíocha agus cultúrtha na nglún atá thart. Tá leagan amach shamhail shráidbhaile Phort Láich spreagtha ag an traidisiún Bharócach de phleanáil uirbeach, rud a fhágann go bhfuil sé eisceachtúil i gcomhthéacs fhorbairt uirbeach na hÉireann chomh maith le dearadh samhail shráidbhaile. Léiríonn Oidhrecht Ailtireachta na Trá Móire – treoir d'úinéirí tí (2010), gnéithe an bhaile saoire Victeoiriach seo agus an tábhacht a bhaineann leis an oidhrecht ailtireachta a chothabháil agus a chaomhnú.

Is féidir le cothabháil báúil, orriúnú agus athúsáid ligean don oidhrecht ailtireachta tairbhí aeistéitiúla agus eacnamaíocha a thairiscint agus carachtar uathúil na hoidhreachta tógtha a choinneáil do na glúine atá le teacht.

Cuspóirí Beartais Oidhreachta Tógtha

<p>BH 07</p>	<p>Ár nOidhrecht Ailtireachta a Chur Chun Cinn</p> <p>Is é polasaí na Comhairle bearta a aithint agus a chur i bhfeidhm chun sainghné chroílár stairiúil na cathrach, na mbailte agus na sráidbhailte, a bhféiniúlacht uathúil agus a spéis ailtireachta, seandálaíochta, staire agus cultúrtha, sóisialta agus éagsúlachta a chur chun cinn.</p>
---------------------	--

11.5 Athghiniúint agus Athúsáid

Tá cuntas teiste láidir ag Comhairle Cathrach agus Contae Phort Láirge maidir le tionscnaimh rathúla athghiniúna atá treoraithe ag an oidhreacht a thiomáint. Tá tithíocht shóisialta curtha ar fáil, spás poiblí nua agus feabhsaithe, agus nasc nua feabhsaithe do choisithe a cheanglaíonn na céanna agus na láithreacha folmha ag Cearnóg na hArdeaglaise agus ag Áirse an Chathaoirligh mar gheall ar éadail agus athfhorbairt foirgneamh tréigthe atá tábhachtach ó thaobh straitéise de agus na láithreacha folmha ag an gCathair. príomhshráideanna siopadóireachta miondíola ar an taobh thiar. Is eiseamláirí iad athchóiriú na dTithe Deirce i Tulach an Iarainn, agus Dhánlann Ealaíne Phort Láirge agus na hoibreacha atá beartaithe i gCeapach Choinn faoin gCiste Athghiniúna agus Forbartha Tuaithe agus Tionscnamh na mBailte Stairiúla i dTrá Mhór d'athghiniúint oidhreachta.

Cuspóirí Beartais Oidhreachta Tógtha

BH 08

Ár bhFoirgneamh Oidhreachta a Athúsáid

Tá sé mar bheartas ag an gComhairle forbairt báúil nó athúsáid foirgnimh stairiúla a spreagadh chun fás agus athbheochan eacnamaíoch faoi threoir na hoidhreachta a chur chun cinn agus gan dochar a dhéanamh don fhoirgneamh ná dá shuíomh. Beidh meas ag aon tograí ar ghnéithe de shaintréithe ailtireachta agus stairiúla speisialta trí dhearadh, ábhair, scála agus suíomh cuí.

BH 09

Measúnú Tionchair Éiceolaíochta

Tá sé mar bheartas ag an gComhairle measúnú tionchair éiceolaíochta a iarraidh sa chás go bhféadfadh drochthionchar a bheith ag forbairt ar speicis fiadhúlra faoi chosaint ar nós ialtóga nó éin neadaithe agus an bheach meala dúchasach Éireannach. Beidh ionchorprú bearta feabhsaithe bithéagsúlachta ina riachtanas in oibreacha deisiúcháin ar fhorbairtí atá ann cheana féin nó i ndearadh forbairtí nua.

Project Objectives

To regenerate the town centre, restoring its traditional function as the focus for Cappoquin and the surrounding area. This proposal will initiate a series of interlocking projects each strategically targeting a specific area and opportunity in and around Cappoquin. Initial project areas are:

- Town Centre Vacant Properties
- Housing Pilot Scheme
- Public Realm

- Access to River
- Blueway
- Railway Bridge Loop Walk
- Sustainability

The proposals are intended as a realistic cross-section of what is possible to achieve in the short to medium term for the town of Cappoquin.

The projects will be all the more effective for being carried out in the same developmental phase, each complementing the other while setting the example for further regeneration of the town.

Plan of Cappoquin town with project proposals.

11.6 Dearadh

Ba chóir go n-urramódh dearadh aon fhorbairt nua bheartaithe i gcroílár stairiúil carachtar láithreach a shuíomh agus go gcloífeadh sé le suíomh comhchuí agus deartha go báúil ionas nach mbainfeadh sé ón suíomh. Ba cheart go mbreithneodh forbairtí nua airde na bhfoirgneamh atá ann cheana féin, línte ingearacha agus cothrománacha, méid na bhfuinneog agus fuinneoga sa chomharsanacht, ábhair thógála agus ingearchlónna na struchtúr atá ann cheana féin. I gcásanna áirithe, is féidir le dearadh comhaimseartha ardchaighdeán a bheith inghlactha.

11.7 Vista agus Socruithe

Is féidir le suíomh ceantair, mar aon le radharcanna isteach agus amach as, cur go mór lena charachtar foriomlán d'fhoirgneamh stairiúil nó grúpaí foirgneamh laistigh d'ACA. Tá sceideal de Radhairc Chosanta agus Bealaí Sárscéimhe leagtha amach in Aguisín 8.

Cuspóirí Beartais Oidhreachta Tógtha

BH 10	<p>Oiriúnú Foirgníochta</p> <p>Tá sé mar bheartas ag an gComhairle réitigh deartha d'ardchaighdeán a éascú le haghaidh oiriúnuithe ar Dhéanamhais Chosanta agus foirgnimh stairiúla i LCA a bhreathnaíonn go cúramach ar dheardh, airde, scála, mais agus bailchríocha na bhfoirgneamh in aice láimhe.</p>
BH 11	<p>Carachtar Speisialta a Choithabháil agus a Fheabhsú</p> <p>Tá sé mar bheartas ag an gComhairle struchtúir agus cúirtealáistí a chuimsítear sa RPS nó struchtúir stairiúla laistigh den ACA a chosaint ó aon oibreacha a bhainfeadh ó thaobh amhairc nó fisiceach de charachtar speisialta an phríomhstruchtúir, aon struchtúir laistigh den chúirtealáiste, nó an sráid-dreach nó suíomh tírdhreacha an ACA.</p>
BH 12	<p>Socruithe agus Vistas</p> <p>Tá sé mar bheartas ag an gComhairle a chinntiú go ndéantar cosaint ar shuíomhanna agus radharcanna na Struchtúr Cosanta, agus ar fhoirgnimh stairiúla laistigh de agus in aice le ACAnna ó aon oibreacha a mbeadh cailteanas nó damáiste dá gcarachtar speisialta mar thoradh orthu.</p>
BH 13	<p>Struchtúir Folamh agus Thréigthe</p> <p>Tá sé mar bheartas ag an gComhairle spreagadh a thabhairt d'athfhorbairt íogair ar shuímh fholmha nó thréigthe laistigh den ACA agus croílár stairiúla na cathrach, na mbailte agus na sráidbhailte agus ag an am céanna dearadh ardchaighdeán a chur chun cinn a léiríonn meas ar cheapacha uirbeacha, caol-léargais línte dín agus sráid-dreach.</p>
BH 14	<p>Fabraic Tógtha a Choinneáil</p> <p>Is é polasaí na Comhairle é:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spreag athfhorbairt agus athúsáid íogair na n-aonad siopa ar urlár na talún de chuid Struchtúir Chosanta nó foirgnimh sna croílár stairiúla le haghaidh úsáidí eile lena n-áirítear úsáid chónaitheach agus aghaidh an tsiopa, fuinneoga agus doirse na n-urlár uachtarach a choinneáil • Athúsáid agus athchóiriú inbhuanaithe ar urlár uachtair folamh foirgneamh sa chroílár stairiúil a chur chun cinn le haghaidh úsáide cónaithe trí dhreasachtaí ar nós na Scéime Deisiúcháin agus Léasa.

11.8 Aghaidheanna siopaí

Tá aghaidheanna siopaí ar cheann de na gnéithe is tábhachtaí maidir le carachtar agus cáilíocht na sráideanna miondíola a mhúnlú. Tugann aghaidh tharraingteach agus aghaidh siopa léargas maith ar an ngnó agus ar an sráid-dreach i gcoitinne. Cuireann sráid-dreacha bríomhara le sláinte eacnamaíoch agus le cáilíocht na beatha i bpobal agus is áiteanna tarraingteacha iad le maireachtáil, le hoibriú agus le cuairt a thabhairt orthu.

11.9 Fabraic Foirgníochta

Tá úsáid fabraic thraidisiúnta tairbheach ar chúiseanna caomhnaithe, aeistéitiúla agus comhshaoil. Cuidíonn sé freisin le fostaíocht agus scileanna traidisiúnta a chur chun cinn.

Cuspóirí Beartais Oidhreachta Tógtha

BH 15

Ár n-aghaidheanna siopaí a choinneáil

Tá sé mar bheartas ag an gComhairle a chinntiú go gcoimeádtar agus go n-athchóirítear aghaidheanna siopa bunaidh agus traidisiúnta go léir a chuireann go dearfach le cuma agus le carachtar sráid-dreacha agus go ndéantar aghaidheanna siopaí nua a dhearadh go maith, trí úsáid báúil a bhaint as scála, comhréir agus ábhair ardchaighdeáin.

BH 16

Ábhair agus Scileanna Traidisiúnta

Is é polasaí na Comhairle é:

- Caomhnú agus athúsáid ábhar agus gnéithe traidisiúnta a chur chun cinn agus a chinntiú. Coinneofar fabraic bhunaidh tógála mar bhallaí brablach agus brící, rindreáil moirtéal aoil, sclátaí nádúrtha, tuí, simléir, mionsonraí brící, obair iarainn agus siúinéireacht ar nós saifhuinneoga adhmaid, aghaidheanna siopaí, doirse agus cláir bhinne. I gcás ina bhfuil gnéithe traidisiúnta cosúil le fuinneoga saise sleamhnáin adhmaid bainte, spreagfar iad a chur ar ais.
- Coinneáil agus forbairt an bhoinn scileanna traidisiúnta i gContae Phort Láirge a spreagadh agus an clár Scileanna Caomhnaithe a choinneáil.

BH 17

Treoiríníte Aghaidh Siopa

Foilseoimid treoiríníte le haghaidh dea-chleachtais maidir le cúram aghaidheanna siopaí stairiúla le linn shaolré an Phlean Forbartha.

11.10 Diméinte, Gairdíní agus Tírdhreacha Stairiúla

Tá oidhreacht shaibhir gairdíní agus tírdhreacha deartha ag Port Láirge. De ghnáth baintear iad seo leis na Tithe Tuaithe agus Diméinte, mar an Currach Mór, Ceapach Choinn, Dromana agus Cnocán Congreve. Léiríonn an leagan amach agus na hathruithe ina dhiaidh sin mianta aeistéitiúla, cultúrtha agus sóisialta a n-úinéirí agus úsáideoirí. Liostaíonn Conair Gairdín Phort Láirge gairdíní stairiúla atá oscailte don phobal agus leanfaidh an chomhairle ag cur an tsócmhainn Turasóireachta seo chun cinn ar mhaithe le cách.

Cuspóirí Beartais Oidhreachta Tógtha

BH 18

Ár nDiméinte a chosaint

Is beartas de chuid na Comhairle é :

- Suíomh agus taitneamhacht amhairc gairdíní stairiúla agus tírdhreacha deartha a chosaint agus a chur chun cinn.
- Gach gné de ghairdíní stairiúla agus de thírdhreacha deartha a chosaint lena n-áirítear struchtúir, scéimeanna plandála crann, gnéithe saorga mar uiscebhealaí, gnéithe teorann laistigh de thailte na Struchtúr Cosanta.
- Ba cheart go mbeadh údar le forbairt bheartaithe a bhféadfadh tionchar fisiciúil nó físiúil a bheith aici ar charachtar agus/nó ar chuma tírdhreacha deartha stairiúil trí Mheasúnacht Dearaidh Tírdhreacha/Measúnú Tionchair Oidhreachta Ailtireachta.

BH 19

Diméinte Limistéir Chaomhantais Ailtireachta

Déanfaimid measúnú ar an ngá atá le limistéir bhreise a bhunú lena n-ainmniú mar LCA do Dhiméinte agus le teorainneacha na ACA atá ann cheana a shíneadh ag féachaint dá sainspéis ailtireachta, staire, seandálaíochta, ealaíonta, cultúrtha, eolaíochta, sóisialta nó teicniúil nó a luach nó a luach nó a rannchuidiú leis. Léiríthuisicint ar struchtúir agus ar shuíomh chosanta agus ar radhar canna.

11.11 Foirgnimh Institiúide

Tá roinnt foirgneamh agus coimpléisc institiúideacha stairiúla i gCathair agus i gContae Phort Láirge mar thithe na mbocht, clochar agus scoileanna, agus dhear ailtirí mór le rá mar A.W Pugin agus George Wilkinson cuid acu. Cé go bhfuil feidhm na bhfoirgneamh seo athraithe, fágann nádúr láidir na bhfoirgneamh seo gur féidir úsáidí eile a éascú anois.

11.12 Oidhreacht Thionsclaíoch

Tá cuid de na samplaí is fearr in Éirinn de choimpléisc tionsclaíochta ag Port Láirge lena n-áirítear an Muileann Cadáis i bPort Lách agus na struchtúir a bhaineann le mianadóireacht feadh an Chósta Copper, limistéar Geopháirc Domhanda UNESCO, a mheastar a bhfuil tábhacht idirnáisiúnta leo. Baineadh leas as an soláthar cuimsithí uisce chun muilté grán a chumhachtú mar iad siúd ar feadh Abhainn Mhachan. Bhí trádstórais mhóra ag Cathair Phort Láirge, Dún Garbhán, Tulach an Iarainn atá fós ann inniu. I measc samplaí eile d'fhoirgnimh thionsclaíochta tá grúdlanna/drioglanna, canálacha, uachtarlanna, ceártaí, tithe oighir, áitheanna aoil, agus mianaigh.

Tá oidhreacht thionsclaíoch Phort Láirge maidir le déanamh gloine comhchiallach le Cathair Phort Láirge agus croílár eispéireas saibhir cuairteoirí chuig Triantán Lochlannach Phort Láirge. Aithnítear an cheird speisialaithe seo ní hamháin mar chuid dár n-oidhreacht shaibhir ach mar chuid thábhachtach den gheilleagar áitiúil agus mar scil nach mór leanúint uirthi agus tacaíocht a thabhairt di trí dhreasachtaí do na tionscail chruthaitheacha.

Cuspóirí Beartais Oidhreachta Tógtha

BH 20	<p>Pleananna Caomhnaithe do Dhéanmhais Suntasacha</p> <p>Tá sé mar bheartas ag an gComhairle athúsáid agus forbairt inbhuanaithe a chosaint agus a chur chun cinn laistigh de choimpléisc mhóra mar thithe na mbocht, scoil, beairic, clochar, mainistreacha, ospidéal atá san áireamh san RPS, agus bheadh údar maith leis na tograí sin trí Phlean Caomhantais foriomlán.</p>
BH 21	<p>Oidhrecht Thógtha Tionscail</p> <p>Is é Beartas na Comhairle é:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Athúsáid bháúil gnéithe den oidhrecht thionsclaíoch a aithint, a chosaint agus a spreagadh agus athúsáid inbhuanaithe a spreagadh ar fhoirgnimh thionsclaíocha tearcúsáidte/folmha le haghaidh úsáid chónaitheach, tráchtála nó turasóireachta. • Ní mór measúnú seandálaíochta ar an bhfoirgneamh/na foirgnimh agus ar an timpeallacht máguaird a bheith ag gabháil le gach togra forbartha d'fhoirgnimh thionsclaíocha agus do shuímh a bhfuil tábhacht seandálaíochta tionsclaíochta leo. I ngach cás spreagfar foirgnimh thionsclaíocha a choinneáil agus/nó a ionchorprú agus ní dhéanfar breithniú ar scartáil ach amháin i gcúinsí eisceachtúla.
BH 22	<p>Suirbhéanna ar Struchtúr Tionscail agus Muirí</p> <p>Le linn shaolré an Phlean Forbartha déanfaimid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suirbhé Oidhrecht Thionsclaíoch Phort Láirge a nuashonrú (2008). • Suirbhé a dhéanamh ar ár n-oidhrecht mhuirí lena n-áirítear céanna, cuanta, céanna agus ballaí abhann, agus áiseanna loingseoireachta.

11.13 Athrú Aeráide agus Inbhuanaitheacht/Éifeachtúlacht Fuinnimh

Tá oidhrecht na hÉireann i mbaol tionchair an athraithe aeráide. Cé go bhfuil ár séadchomharthaí agus ár bhfoirgnimh stairiúla go háirithe iad siúd i gceantair chósta, cé gur sheas siad leis na céadta bliain, níl siad saor ó na tionchair seo. Foilsíodh an Plean Oiriúnaithe Earnála um Athrú Aeráide don oidhrecht thógtha agus sheandálaíochta in 2019, aithnítear an luach a bhaineann le modhanna agus ábhar tógála traidisiúnta agus iad ag obair leis na coinníollacha aimsire atá i réim agus an gá lenár láithreáin ársa a chosaint agus ár bhfoirgnimh stairiúla a oiriúnú agus a athúsáid.

Cuspóirí Beartais Oidhreachta Tógtha

BH 23

Oidhreacht Thógtha agus Athrú Aeráide

Is é polasaí na Comhairle é :

- Tacú le cuspóirí Chonradh na Gaeilge agus iad a chur i bhfeidhm:
 - An Plean Oiriúnaithe Earnála don Athrú Aeráide (2019) don oidhreacht thógtha agus seandálaíochta,
 - Plean Gníomhaíochta Aeráide Phort Láirge (2019) maidir le hathléimneacht a thógáil dár láithreáin agus ár bhfoirgnimh stairiúla ó athrú aeráide.
 - Foilseachán na Roinne Comhshaoil, Oidhreachta agus Rialtais Áitiúil ar 'Éifeachtúlacht Fuinnimh i bhFoirgnimh Thraidisiúnta '(2010).
 - An Caighdeán Éireannach IS EN 16883:2017 'Oidhreacht Chultúrtha a Chaomhnú - Treoirlínte chun Feidhmíocht Fuinnimh Foirgneamh Stairiúil a Fheabhsú' (2017).
 - Aon doiciméid chomhairleacha amach anseo maidir le measúnú a dhéanamh ar oibreacha beartaithe ar Dhéanmhais Chosanta.
- An t-aistriú cóir chuig sochaí ísealcharbóin agus athléimneach ó thaobh na haeráide a chur chun cinn ar mhaithe le hinbhuanaitheacht agus chun líonadh talún a laghdú trí choinneáil fuinnimh chorpraithe a aithint agus athúsáid ár stoc foirgneamh stairiúil.
- Athshlánú, athbheochan agus athúsáid iomchuí foirgneamh dúchasacha, agus tithe baile a chur chun cinn, nuair is féidir, dea-chleachtas caomhantais a úsáid agus úsáid a bhaint as modhanna agus ábhair thógála traidisiúnta mar fhuinneoga adhmaid ar mhaithe le hinbhuanaitheacht, dea-chleachtas caomhnaithe agus chun an inmharthanacht fhadtéarmach a chothabháil. foirgnimh den sórt sin agus na gnéithe a bhaineann leo agus a n-athléimneacht i leith athrú aeráide a fheabhsú
- A chinntiú go n-aithníonn bearta chun éifeachtúlacht fuinnimh foirgneamh stairiúil a uasghrádú a dtréithe bunúsacha, a dteicníochtaí agus a n-ábhar agus nach mbíonn tionchar fisiciúil nó amhairc díobhálach acu ar an bhfoirgneamh ná ar a charachtar.
- Tacú le huasghráduithe éifeachtúlachta fuinnimh cuí agus eolach ar struchtúir ar Thaifead na Struchtúr Cosanta agus ar fhoirgnimh stairiúla trí fhaisnéis fhíorasach agus ábhartha a scaipeadh ar an bpobal i gcoitinne.
- An oidhreacht thógtha agus seandálaíochta atá faoi úinéireacht údaráis áitiúil agus ceantair atá i mbaol ó athrú aeráide a aithint lena n-áirítear, ach gan a bheith teoranta do, Thaifead na Séadchomharthaí agus Áiteanna, Struchtúir Chosanta agus Limistéir Chaomhantais Ailtireachta ainmnithe sa Phlean Forbartha.

11.14 Foirgnimh Dhúchasacha

Tá stoc mór foirgneamh dúchasach i bPort Láirge. Ní hamháin go n-áirítear leis seo tithe feirme, coimpléisc feirme agus lonnaíochtaí ach freisin is é an príomhchineál tógála i gcroílár fhormhór na gceantar uirbeach. I roinnt suíomhanna uirbeacha mar Lios Mór agus Tulach an Iarainn tá stáblaí agus tithe amuigh ar chúl a bhfuil rochtain orthu trí áirse carráiste.

Cuspóirí Beartais Oidhreachta Tógtha

BH 24

Ár bhFoirgneamh Dúchais a Chothabháil agus a Fheabhsú

Is é polasaí na Comhairle é:

- Carachtar stairiúil agus suíomh foirgneamh dúchasach, clóis feirme agus lonnaíochtaí a chosaint, a chothabháil agus a fheabhsú.
- Spreag athbheochan agus athúsáid chuí struchtúir dá leithéid (féach éagsúlú tuaithe/ turasóireacht). Beidh toimhde ann i gcoinne scartáil foirgnimh dhúchasacha nuair is rogha indéanta athchóiriú nó oiriúnú.
- Cosaint agus cothabháil foirgneamh ceann tuí (baile nó neamhthí) a chur chun cinn, go háirithe iad siúd a bhfuil sraitheanna stairiúla agus struchtúir dín orthu.

BH 25

Suirbhé ar Struchtúir Cheann Tuí

Le linn shaolré an Phlean Forbartha déanfaimid::

- Suirbhé Teach Ceann Tuí ar Chontae Phort Láirge a nuashonrú.
- Scéimeanna deontais atá ar fáil a chur chun cinn agus rannpháirtíocht le húinéirí i gcothabháil na bhfoirgneamh seo a éascú.

BH 26

Athúsáid Struchtúr Dúchais

Tá sé mar bheartas ag an gComhairle spreagadh agus éascú a dhéanamh ar athúsáid íogair tithe dúchasacha nó foirgnimh feirme le haghaidh éagsúlú feirme, agrathurasóireachta agus forbairt tuaithe, lena n-áirítear lóistín féinfhreastail, ceardlanna ealaíon nó ceardaíochta agus déantúsaíocht ar scála beag. Tá treoir agus eolas le fáil in Foirgnimh Thraidisiúnta d'Fheirmeacha na hÉireann (2005) arna fhoilsiú ag an gComhairle Oidhreachta agus Teagasc, agus Reusing Farm Buildings: A Kildare Perspective (2006) arna fhoilsiú ag Comhairle Contae Chill Dara.

Cuspóirí Beartais Oidhreachta Tógtha**BH 27****Struchtúir Dhúchasacha a Choinneáil i gCeantair Thuaithe**

Tá sé mar bheartas ag an gComhairle nuair a bhíonn moltaí d'athshlánú íogair d'fhoirgnimh dhúchasacha as úsáid amuigh faoin tuath á mbreithniú ní bheidh orthu riachtanas tithíochta tuaithe a bhunú ar an gcoinníoll go bhfeabhsaítear a gcarachtar dúchasach agus go ndeísítear a gcreatlach ag baint úsáide as teicnící cuí. agus ábhair. Nuair a scartar an struchtúr ábhair agus go gcuirfear ina áit é beidh gá le tithíocht tuaithe.

BH 28**Scartáil na Struchtúr Dúchais**

Tá sé mar bheartas ag an gComhairle a chinntiú nuair a lorgaítear cead chun struchtúr a mheastar a bhfuil tábhacht dhúchasach a leagan, ar fhorais lochtanna nó teipe struchtúracha, nó nach bhfuil sé réasúnta in ann é a dhéanamh slán ó thaobh struchtúir de, go ndéanfaidh an forbróir. tuairisc a chur isteach ó ghairmí ag a bhfuil an saineolas caomhnaithe cuí agus tuiscint ar fhoirgnimh dhúchasacha a léiríonn cúiseanna suntasacha leis an scartáil. Ní mór a thaispeáint go sásúil go bhfuil gach iarracht déanta leanúint leis an úsáid reatha nó úsáid nua oiriúnach a aimsiú don struchtúr/na struchtúir.

BH 29**Eisínteachtaí agus Athruithe**

Tá sé mar bheartas ag an gComhairle a chinntiú sa chás go bhfuil sé beartaithe síneadh a chur le teach/foirgneamh dúchasach, go mbeadh an dearadh, an scála, an lorg agus na hábhair báúil leis an bhfoirgneamh atá ann agus lena shuíomh. Ba chóir go sintí:

- go ginearálta, a bheith suite ar chúl agus gan foirm nó leagan amach an fhoirgnimh reatha a cheilt.
- ba chóir baint mhór de bhallaí a sheachaint.
- ba cheart líon na n-oscailtí nua a íoslaghdú trí nasc a dhéanamh idir an foirgneamh agus an síneadh atá ann cheana féin agus go hidéalach úsáid a bhaint as oscailtí atá ann cheana féin; agus,
- Nuair is féidir, is féidir foirgnimh amuigh atá tadhach le teaghais a ionchorprú go rathúil uaireanta.

11.15 Dearadh Cathartha agus Fearann Poiblí

I gCathair Phort Láirge ó 2000 ar aghaidh, spreag polasaithe agus cuspóirí Phleananna Forbartha Chathair Phort Láirge feabhsú an fhearainn poiblí agus athnuachan an chroíláir stairiúil agus úsáid á baint as an oidhrecht thógtha agus a shuíomh. Ghlac Oifig Ailtirí na Cathrach le sraith láidir prionsabal dearaidh a thugann eolas do gach obair san fhearann poiblí. Chinntigh na treoirphrionsabail chun spásanna gan clutter a chruthú chun gluaiseacht coisithe a spreagadh agus a chur in ord tosaíochta agus úsáid a bhaint as carball scoilte teoranta d'ábhair ardchaighdeán, comhsheasmhacht thar roinnt scéimeanna laistigh de lár na cathrach.

Cuspóirí Beartais Oidhreachta Tógtha

BH 30	<p>Gnéithe Stairiúla sa Réimse Poiblí</p> <p>Is é polasaí na Comhairle é:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ardchaighdeán taitneamhachta agus dearadh cathartha a chur chun cinn agus meas a léiriú ar spásanna oscailte, spásanna uirbeacha, suímh, radharcanna troscán sráide agus sráid-dreach laistigh de chroíláir stairiúla. Breathnóidh an Chomhairle ar an timpeallacht ghlactha le linn comharthaí a chur suas, marcanna bóthair a dhéanamh, bearta rialaithe tráchta a sholáthar, lánaí rothair, spásanna páirceála, plandú agus oibreacha rochtana ar bhóithre agus ar chosáin, agus cinnteoidh sí go bhfuil gach oibreacha den sórt sin íogair do charachtar sainiúil an cheantair. agus sráid-dreach. • Coinneáil míreanna stairiúla de thoscán sráide nuair a chuireann siad seo le carachtar an cheantair, lena n-áirítear míreanna a bhfuil suntas dúchasach nó áitiúil ag baint leo.. • A chinntiú go gcoimeádtar troscán sráide agus comharthaíocht chomh híseal agus is féidir, go bhfuil dearadh agus ábhar ardchaighdeáin acu agus go mbaintear aon troscán sráide as feidhm.
BH 31	<p>Struchtúir Suntasacha sa Réimse Poiblí</p> <p>Cosnóimid agus caomhnóimid sláine agus feabhsóimid gnéithe den oidhrecht thógtha ar nós áitheanna aoil, céanna, mullaird, droichid agus a suíomhanna.</p>

11.16 Struchtúir ar leis an gComhairle iad

Áirítear le stoc réadmhaoine stairiúil Chomhairle Cathrach agus Contae Phort Láirge roinnt foirgneamh a bhfuil tábhacht Náisiúnta ag baint leo ach folaíonn sé freisin foirgnimh iarnróid, droichid, leabharlanna, gailearaithe ealaíne agus foirgnimh chathartha mar Halla na Cathrach agus Halla an Bhaile Dhún Garbhán.

Cuspóirí Beartais Oidhreachta Tógtha

BH 32	<p>Cleachtais is Fearr</p> <p>Tá sé mar bheartas ag an gComhairle sárchleachtas a léiriú maidir le Struchtúir Chosanta, Séadchomharthaí Taifeadta agus gnéithe eile d'oidhrecht ailtireachta agus seandálaíochta atá faoi úinéireacht agus faoi chúram na Comhairle agus a chinntiú go n-úsáidtear ábhair agus modheolaíochtaí cuí le haghaidh na n-oibreacha deisiúcháin</p>
BH 33	<p>Ár Stoc Foirgníochta a Athúsáid</p> <p>Le linn shaolré an Phlean Forbartha déanfaimid iniúchadh ar gach Struchtúir Cosanta atá inár n-úinéireacht d'fhonn úsáidí a aimsiú atá ag teacht le carachtar an Struchtúir Chosanta aonair.</p>
BH 34	<p>Feasacht an Phobail a Chur Chun Cinn</p> <p>Tá sé mar bheartas ag an gComhairle feasacht an phobail a chur chun cinn ar luach ár n-oidhreachta tógtha stairiúla agus ár seandálaíochta agus ar an gcúnamh dearfach a chuireann Struchtúir Chosanta, Struchtúir Stairiúla agus Seandálaíochta leis an timpeallacht thógtha, le hómós áite, sainiúlacht agus barántúlacht an phobail. cheantar agus an acmhainn turasóireachta go Port Láirge agus bearta sonracha a fhorbairt chun feasacht dá leithéid a bhaint amach.</p>
BH 35	<p>Treoracha</p> <p>Leanfaimid orainn ag foilsiú na sraithe de threoracha ailtireachta/seandálaíochta ar nós na dTreoirínte um Phort Láirge Stairiúil - An Cósta, Port Láirge Ailtireachta agus Oidhreachta Oidhreachta ar líne (nó trí aip).</p>

11.17 Seandálaíocht

Tá oidhreacht seandálaíochta Phort Láirge uathúil agus ina hacmhainn speisialta, atá mar ghné shainiúil den tírdhreach agus den fhéiniúlacht áitiúil. Tá an oidhreacht seandálaíochta comhdhéanta de struchtúir, tógálacha, grúpaí foirgneamh, láithreáin fhorbartha, gach séadchomhartha taifeadta chomh maith lena gcomhthéacsanna, agus réada inaistrithe, suite ar thalamh agus faoi uisce.

Forálann Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930 - 2014 do chosaint na hoidhreachta seandálaíochta. Soláthraíonn na prionsabail atá leagtha amach sa Chreat agus sna Prionsabail chun an Oidhreacht Seandálaíochta a Chosaint an creat beartais náisiúnta maidir le hoidhreacht seandálaíochta Is treoir le haghaidh tuisceana í Seandálaíocht sa Phróiseas Pleanála, OPR agus an Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta (2021). na saincheisteanna a thiocfaidh chun cinn sa phróiseas pleanála nuair a mholtar forbairt a d'fhéadfadh cur isteach ar ár n-oidhreacht seandálaíochta. Tá cosaint dhlíthiúil ag láithreáin agus séadchomharthaí seandálaíochta trí iad a áireamh i dTaifead reachtúil na Séadchomharthaí agus na nÁiteanna, a bunaíodh faoi Alt 12 d'Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta (Leasú) 1994. Is féidir le léarscáileanna Taifead na Séadchomharthaí agus Áiteanna (RMP) agus sonraí na séadchomharthaí. a fheiceáil freisin mar shraith ar an Breathnóir Timpeallachta Stairiúil.²

Is dócha go mbeidh sil-leagain seandálaíochta faoi dhromchla a bhaineann lena lonnáochocht luath i mBailte Stairiúla, nó ionchorprú gnéithe luatha i struchtúir a mheastar a bheith ina struchtúir níos déanaí/nua-aimseartha, sainaitheanta agus cuimsithe sa RMP. Aithníonn léarscáileanna an RMP na Bailte Stairiúla seo agus tá siad tar éis 'Crios Acmhainne Seandálaíochta' (ZAP) a dhílíneáil timpeall gach baile inar dócha go mbeidh gnéithe/struchtúir seandálaíochta / sil-leagain fo-dhromchla i láthair. Áirítear raiceanna stairiúla san Amharcóir Raic Stairiúil.³

2 <https://maps.archaeology.ie/HistoricEnvironment/>

3 <https://dahg.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=89e50518e5f4437abfa6284ff39fd640>

Cuspóirí Beartais Oidhreachta Seandálaíochta

AH 01

Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta

Tá sé mar bheartas ag an gComhairle gach gné den oidhrecht seandálaíochta a chosaint agus a fheabhsú ar bhealach cuí lena n-áirítear na catagóirí seo a leanas:

- a) Láithreáin agus séadchomharthaí atá san áireamh sa Taifead Láithreáin agus Séadchomharthaí arna chothabháil ag an Roinn atá freagrach as oidhrecht seandálaíochta na hÉireann a chosaint.
- b) Séadchomharthaí agus áiteanna atá ar áireamh i dTaifead na Séadchomharthaí agus na nÁiteanna (RMP) arna bhunú faoi Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta.
- c) Séadchomharthaí stairiúla agus limistéir seandálaíochta atá ar áireamh i gClár na Séadchomharthaí Stairiúla arna mbunú faoi Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta.
- d) Séadchomharthaí Náisiúnta atá faoi réir Orduithe Caomhnaithe faoi Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta agus na Séadchomharthaí Náisiúnta atá in úinéireacht nó faoi chaomhnóireacht an Aire atá freagrach as oidhrecht seandálaíochta nó an Údaráis Áitiúil.
- e) Rudaí seandálaíochta de réir bhrí Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta.
- f) Raic a chosnaítear faoi Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta nó a áirítear ar shlí eile ar an bhFardal Longbhriste arna chothabháil ag an tSeirbhís Séadchomharthaí Náisiúnta, seandálaíocht faoi uisce, suíomhanna abhann, cósta nó locha.
- g) Gnéithe seandálaíochta nár aithníodh go fóill ach a bhféadfadh tionchar a bheith ag forbairt orthu.

Agus nuair is féidir, is íomchuí agus infheidhme rochtain (lena n-áirítear rochtain do dhaoine faoi mhíchumas) agus comharthaíocht agus ábhar léirmhínte ar shuímh agus séadchomharthaí den sórt sin a chur chun cinn agus foirmeacha íomchuí rochtana fóirúla a sholáthar i gcás nach féidir rochtain fhisiciúil a fháil.

AH 02

Forbairt a Bhainistiú

Cuirfidimid, de réir mar is cuí, le caomhnú agus feabhsú báúil na hoidhreachta seandálaíochta, go háirithe trí fhorálacha ábhartha an Achta um Pleanáil agus Forbairt 2000 (arna leasú) agus Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta, 1930 (arna leasú) a chur i bhfeidhm.

Cinnteoimid go ndéanfar tochailt seandálaíochta de réir an dea-chleachtas arna leagan amach ag Seirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta, an Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta, Ard-Mhúsaem na hÉireann agus Institiúid Seandálaithe na hÉireann.

Rachaimid i gcomhairle le Seirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta de réir mar is cuí maidir le forbairtí beartaithe, lena n-áirítear iad siúd atá tadhlach le láithreáin seandálaíochta.

AH 03

Ábhar Seandálaíochta a Chaomhnú

Déanfaidh Comhairle Cathrach & Contae Phort Láirge, ar mhodh cuí, an oidhrecht seandálaíochta a chaomhnú trí • chaomhnú in situ nó trí thaifead. Maidir leis seo tabharfar tosaíocht do chaomhnú in-situ aon séadchomhartha/suíomh/áit seandálaíochta mar an chéad rogha a bhreithneofar.

Murar féidir caomhnú in-situ a bhaint amach, nó murar féidir í a bhaint amach ach go páirteach, beidh gá le caomhnú • fothaifead ar ghnéithe den oidhrecht seandálaíochta - beidh gá le tochailt seandálaíochta iomlán agus taifeadadh an tséadchomhartha/suímh, de réir chuig an gcleachtas gairmiúil is fearr. I gcás inar gá tochailt a dhéanamh, áireofar leis sin freisin ullmhú tuarascálacha íomchuí, anailísí iar-thochailte agus foilseacháin. Beidh na costais a bhaineann le tionchair seandálaíochta a mheasúnú agus a mhaolú mar chuid de chostais forbartha arna n-íoc ag an bhforbróir.

Cuspóirí Beartais Oidhreachta Seandálaíochta

AH 04

Breithnithe Tionchair Seandálaíochta

Is é polasaí na Comhairle é:

- A chinntiú go ndearfar agus go lonnófar forbairt i gcóngarachacht láithreáin is díol spéise seandálaíochta go báúil agus nach ndéanfaidh sé dochar do charachtar an láithreáin seandálaíochta ná dá shuíomh mar gheall ar a shuíomh, a scála, a mhéid nó a mhionsonraí.
- Agus forbairt á mbreithniú i gcóngar na láithreán seandálaíochta go léir lena n-áirítear iarsmaí de bhallaí na cathrach agus an bhaile, éileoidh an t-údarás pleanála go n-ullmhófar measúnú seandálaíochta a mhionsonróidh an tionchar a d'fhéadfadh a bheith ag aon fhorbairt ar struchtúir sheasta, struchtúir faoi thalamh agus sil-leagain. Áireofar sa tuarascáil freisin measúnú tionchair amhairc lena chinntiú go ndéanfar breithniú leordhóthanach ar aon tionchar amhairc féideartha a d'fhéadfadh a bheith ag an bhforbairt a bheartaítear ar aon iarsmaí atá ina seasamh.
- Ceanglófar ar fhorbairtí molta leagan amach reatha na sráide a choinneáil, lena n-áirítear lánáil, línte foirgnimh stairiúla agus leithid ceapacha traidisiúnta nuair a thagann siad seo ó bhunús meánaoiseach nó níos luaithe.
- Agus forbairt á mbreithniú cóngarach do shéadchomharthaí seandálaíochta/stairiúla atá ina seasamh, iarracht a dhéanamh limistéar maolánach sásúil a bhaint amach idir an fhorbairt agus an séadchomhartha d'fhonn caomhnú agus feabhsú na taitneamhachta a bhaineann le láithreach séadchomharthaí seasamh laistigh den phatrún uirbeach stairiúil a chinntiú.
- Maidir le gach forbairt, a bhféadfadh tionchar a bheith acu ar thimpeallachtaí abhann, idirthaoideach agus fothaoide, ní mór measúnú seandálaíochta a bheith de dhíth sula dtabharfar faoi oibreacha. I dteannta le cead pleanála, féadfaidh oibreacha forbartha ag Séadchomharthaí Náisiúnta a bhfuil an tAire nó an t-údarás áitiúil ina n-úinéir orthu, ina gcaomhnóirí nó a bhfuil ordú caomhnaithe i bhfeidhm ina leith, a éileamh freisin Cead ón Aire faoi Alt 14 d'Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930. (arna leasú) agus cinnfidh an t-údarás ábhartha (An Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil & Oidhreachta) é seo ar iarratas.

11.18 Ballaí Cathrach Meánaoise agus Triantán Lochlannach

Is í Port Láirge an chathair is sine in Éirinn agus tá oidhreacht shaibhir agus shuntasach seandálaíochta aici a sholáthraíonn fuinneog uathúil isteach san am atá thart, ag cur fianaise ar lonnaithe níos luaithe i láthair agus a thugann tuiscint ar conas a d'fhorbair an Chathair agus mar a d'fhorbair sochaithe agus cultúir. Is acmhainn neamh-inathnuaite í seandálaíocht na Cathrach a sholáthraíonn acmhainn chultúrtha, oideachais, turasóireachta agus atá ag éirí níos inrochtana agus a bhfuil luach uirthi. Tá an bailiúchán is mó de chosaintí uirbeacha meánaoiseacha in Éirinn ag Port Láirge le sé thúr slána, agus os cionn 700m méadar de bhalla.

Cuspóirí Beartais Oidhreachta Seandálaíochta

AH 05

Ballaí agus Túir Chathair Phort Láirge

Cosnóimid sainghné agus suíomh Ballaí agus Túir na Cathrach trí dhearadh, suíomh agus leagan amach na forbartha nua ina ngarchomharsanacht a rialú agus trí rialú a dhéanamh ar athruithe in úsáid tailte, trí sráid-dreacha agus gnéithe suímh a chosaint. nuair is cuí agus trí radhairc thábhachtacha chuig agus ó na ballaí agus na túir a chosaint ar bhac agus/nó ar chur isteach míchuí ó fhoirgnimh nua, struchtúir, gléasra agus trealamh, comharthaí agus gairis eile; agus nuair a thagann deiseanna chun cinn radhairc bhreise a chruthú ar na ballaí agus na túir. Leanfaimid ar aghaidh ag cosaint agus ag cur Ballaí na Cathrach chun cinn trí Phlean Ballaí na Cathrach (2014) a thabhairt cothrom le dáta agus trí Phlean Léirmhínithe a chur i bhfeidhm do Bhallaí agus Túir Chathair na Meánaoise Phort Láirge.

11.19 Suíomh Lochlannach Choill na Coille

Ceann de na fionnachtana seandálaíochta is suntasaí a rinneadh in Éirinn riamh is ea suíomh Lochlannach a thángthas air i mBaile na Coille ar feadh na Siúire in 2003. Cé nach ndearnadh ach 5% den láithreán a thochailt, chuir Baile na Coille faisnéis agus déantúsáin a thug léargais nua dúinn ar an gcéim is luaithe de lonnaíocht Lochlannach in Éirinn. I mBealtaine 2005 d'fhógair an tAire Comhshaoil, Oidhreacht agus Rialtais Áitiúil gur Séadchomhartha Náisiúnta é an láithreán. In 2019 choimisiúnaigh Comhairle Cathrach agus Contae Phort Láirge Plean Bainistíochta Caomhnaithe don láithreán. Ullmhaíodh an plean faoi threoir Choiste Stiúrtha a bhfuil saineolas aige ar sheandálaíocht, caomhnú agus tírdhreach agus tá na gníomhaireachtaí go léir atá bainteach leis tiomanta do sheachadadh an phlean chun oidhreacht Lochlannach atá suntasach go hidirnáisiúnta a chaomhnú agus a chur chun cinn. Is í fíis an phlean ná Suíomh Lochlannach Bhaile na Coille a fhorbairt mar shuíomh inrochtana, tarraingteach agus gníomhach a dhéanann taighde ar bhearnaí eolais ar shaol na Lochlannach a thugann deis do sheandálaíocht thrialach agus oiliúint in anailís agus caomhnú déantán. Tugann suíomh an tsuímh ar Ghlasbhealach Phort Láirge deis iontach do thurasóireacht oidhreacht Phort Láirge agus comhlánaíonn sé Scéal Chomhartha Oidhreacht Lochlannach Fílte Éireann do Phort Láirge agus don Oirdheisceart.

Cuspóirí Beartais Oidhreacht Seandálaíochta

AH 06	<p>Suíomh Lochlannach Choill na Coille</p> <p>Déanfaimid gníomhaíochtaí Phlean Bainistíochta Caomhnaithe Shuíomh Lochlannach Bhaile na Coille 2020 a sheachadadh, i gcomhar le Coiste Stiúrtha Bhaile na Coille agus na Páirtithe Leasmhara ábhartha go léir.</p>
AH 07	<p>Ár Sócmhainní Seandálaíochta a Úsáid agus a Chur Chun Cinn</p> <p>Is beartas de chuid na Comhairle é:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Úsáid a bhaint as seandálaíocht Phort Láirge amhail Ballaí agus Túir na Cathrach mar acmhainn oideachais agus turasóireachta agus chun foilsiú agus scaipeadh ábhar léirmhíneithe ar an bpobal i gcoitinne a éascú, agus chun rochtain phoiblí ar na ballaí agus na túir agus suíomhanna spéisiúla eile a éascú. • Ionchorprú nó tagairt d'fhionnachtana suntasacha seandálaíochta a chur chun cinn i bhforbairt, nuair is cuí, trí leagan amach, taispeántais, comharthaíocht, plaiceanna, painéil eolais nó úsáid logainmneacha stairiúla.

11.20 Reiligí Stairiúla/ Reiligí

Tá baint ag go leor grúpaí pobail le cothabháil a reilig stairiúil áitiúil. Áirítear i reiligí stairiúla gach reilig agus reilig a úsáideadh roimh an 20ú haois. Déantar idirdhealú idir na téarmaí “reiligí” agus “reiligí” nuair is limistéir talún a úsáidtear le haghaidh adhlacthaí iad reiligí agus is reiligí a bhaineann le heaglaisí iad. Tá 143 reilig stairiúil suite sa Chathair agus sa Chontae. Reiligí agus reiligí ó réamh-1700 AD. tugtar cosaint reachtúil dóibh faoi Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930-2014.

Cuspóirí Beartais Oidhreachta Seandálaíochta

AH 08

Reiligí Stairiúla

Cuirimid dea-chleachtas i bhfeidhm maidir le cúram agus bainistiú reiligí stairiúla mar atá sonraithe in “Care Conservation and Recording of Historic Reiligí i gContae Phort Láirge” arna fhoilsiú ag Comhairle Contae Phort Láirge in 2009 agus “Áiteanna Adhartha – Sraith Chomhairle Oidhreachta na Roinne Tithíochta, Áitiúil. Rialtas.

11.21 Seandálaíocht Phobail

Tá pobail áitiúla bródúil as a n-oidhreacht áitiúil agus tá siad suite go maith le tacaíocht agus comhpháirtíochtaí chun cúram, caomhnú agus rannpháirtíocht leis an oidhreacht sin a chur chun cinn. Bhí sé de bhuntáiste ag Port Láirge baint a bheith aige leis an Scéim Glac Séadchomhartha ag láithreáin mar Cnoc na Gallows, Dún Garbhán, Cnoc an Chruinn, Lios Mór agus Séipéal Meánaoise Chnoc Buí.

Cuspóir Beartais Seandálaíochta Pobail

AH 09

Seandálaíocht Phobail

Tá pobail áitiúla bródúil as a n-oidhreacht áitiúil agus tá siad suite go maith le tacaíocht agus comhpháirtíochtaí chun cúram, caomhnú agus rannpháirtíocht leis an oidhreacht sin a chur chun cinn. Bhí sé de bhuntáiste ag Port Láirge baint a bheith aige leis an Scéim Glac Séadchomhartha ag láithreáin mar Cnoc na Gallows, Dún Garbhán, Cnoc an Chruinn, Lios Mór agus Séipéal Meánaoise Chnoc Buí.

Ceann Chrédáin

Is é Ceann an Chrédáin ar an taobh thiar de Chuan Phort Láirge agus 4km lastuaidh den Dún Mór an chéad Suíomh Luath Mhéisiliteach a aithníodh in Inbhear Phort Láirge agus i gContae Phort Láirge. Rinneadh líon imscrúduithe seandálaíochta ar shuíomh Cheann an Chrédáin agus ar an tírdhreach a chuimsíonn sé, ag nochtadh láithreáin réamhstairiúla a léirigh gníomhaíocht feadh an chósta agus níos faide isteach faoin tír. D'ullmhaigh Grúpa Stiúrtha Inbhear an Chreadáin-Port Láirge Plean Bainistíochta Caomhantais don láithreán in 2020.

Cuspóir Beartais Cheann an Chreadáin

AH 10

Ceann Chrédáin

Tacóimid le seachadadh na ngníomhartha i bPlean Bainistíochta Caomhnaithe Cheann an Chreadáin ag an Grúpa Stiúrtha Inbhear Creadan-Port Láirge.

11.22 Seandálaíocht Faoi Uisce

D'fhéadfadh suíomhanna seandálaíochta, séadchomharthaí agus réada atá go hiomlán dofheicthe ón dromchla a bheith i dtimpeallachtaí faoi uisce. Ní hamháin go bhfuil an poitéinseal do sheandálaíocht faoi uisce i bPort Láirge feadh chóstaí agus bhruacha Aibhneacha móra ar nós na Siúire agus na hAbhann Duibhe ach timpeallachtaí fionnuisce agus mara eile ar feadh céanna i gceantair uirbeacha agus thuaithe, pointí ródú stairiúla thar aibhneacha agus sruthanna, inbhir, agus tuilemhánna. Tugann The Historic Wreck Viewer4 (www.archaeology.ie) faoi deara fionnachtana ar nós na cúig raic adhmaid a nochtar ag lag trá ag Trá Mhór mar longa briste ón 16ú agus 17ú haois i gCuan Phort Láirge. Thángthas freisin ar nithe ar nós adhmaid loinge ó thochailtí laistigh den chathair, déantúsáin mar ancairí agus gunnaí móra. Le hoidhreacht faoi uisce is féidir í a nochtadh agus/nó tionchar a imirt uirthi ag oibreacha feabhsúcháin feadh aon uiscebhealaí, forbairtí cuain, forbairtí muiríne, dreidireacht chuain agus dumpáil farraige, fairsingithe cois uisce, míntíriú agus tochailtí. Ní mór ár n-oidhreacht chultúrtha faoi uisce a admháil agus a chosaint.

Cuspóir Beartais Seandálaíochta Faoi Uisce

AH 11

Seandálaíocht Faoi Uisce

Chun sláine na láithreán agus na séadchomharthaí seandálaíochta faoi uisce atá ann cheana agus a d'fhéadfadh a bheith ina dtimpeallacht a chaomhnú agus chun a chinntiú nach mbíonn tionchar fisiceach ag forbairt i gcóngarachacht láithreáin is díol spéise seandálaíochta ar an gcarachtar, tá riachtanas ann tabhairt faoi Mheasúnú Tionchair Seandálaíochta Faoi Uisce. (UAIA).